

Warszawa, 29 maja 2020 r.

Wartości minimum socjalnego w ujęciu przestrzennym w 2019 r. Komentarz do danych

Minimum socjalne to kategoria koszykowa obecna w polskiej polityce społecznej jeszcze przed zmianami w 1989 r. Oznacza ono taką wartość i zawartość koszyka, aby możliwe było zapewnienie odpowiednich warunków życia do odtworzenia sił życiowych, wychowania potomstwa oraz utrzymania więzi społecznych. Zakłada się w nim zaspokajanie potrzeb konsumpcyjnych na skromnym poziomie, z uwzględnieniem wskazań nauki (normy żywieniowe), przyjętych norm obyczajowych i kulturowych czy norm prawnych.¹

W tej informacji przedstawiono przestrzenne zróżnicowania wartości minimum socjalnego w 2019 r. Badania te stały się możliwe dzięki udostępnieniu przez GUS notowań cen wybranych dóbr i usług.² Pragniemy podkreślić, że przedstawiane wyniki nie uwzględniają specyfiki regionów – ilustrują one cenową dostępność dóbr i usług ujętych w modelu minimum socjalnego.

Zróżnicowanie w przekroju województw oraz klas miejscowości przedstawiamy na przykładzie 4-osobowego gospodarstwa domowego (rodzice w dwojgiem dzieci na utrzymaniu). Wartości wszystkich typów gospodarstw domowych badanych dla minimum socjalnego zamieszczono w Aneksie.

1. Zróżnicowanie minimum socjalnego w przekroju województw

W 2019 roku wartości minimum socjalnego dla 4-osobowej rodziny były najwyższe w województwie dolnośląskim (o 4 p. proc.), a najniższe w województwie kujawsko-pomorskim (-4,1%). Rozpiętość między wartościami skrajnymi, nawet jeśli wzrosła do 8 p. proc (z 7,6 p. proc. w 2018 r.), to trzeba uznać, że jest ona niewielka. Dla porównania skala rozpiętości rzeczywistych wydatków gospodarstw domowych (ostatnie badanie BBGD z 2018 r.) sięga 40 p. proc. Jest ono zatem ok. 5 razy wyższe (por. Tabela 1 i Wykres 1).

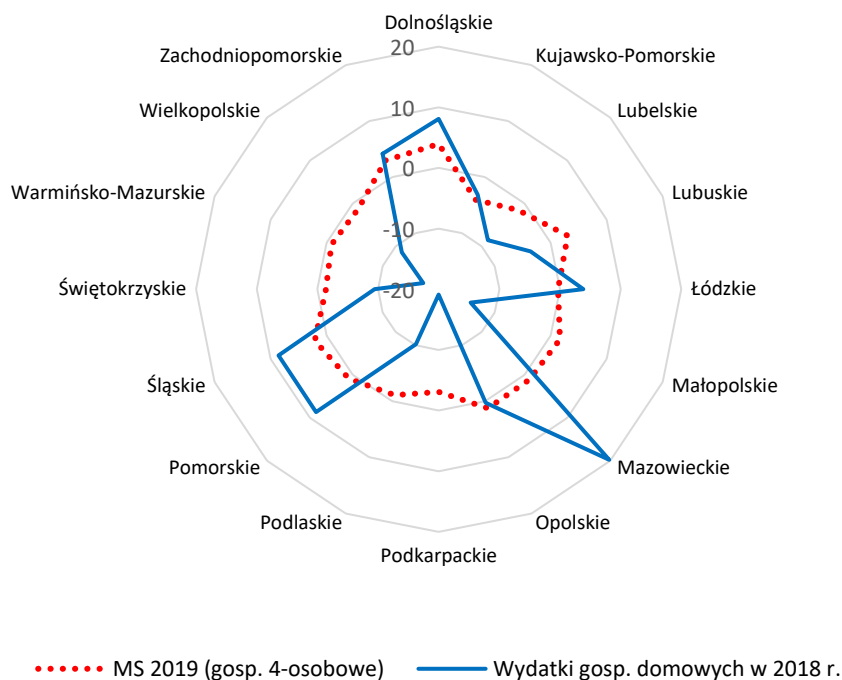
¹ Por. szerzej Golinowska 2018, Kurowski 2019, Deniszczuk, Kurowski, Styrc 2007.

² Chodzi o dane średnioroczne. Niekiedy ceny są jednolite w kraju (dotyczy to np. przejazdów kolejowych, połączeń telefonicznych). W sytuacji braku danych dla jednego lub paru województw, przyjmowano wartość ogólnopolską. Gdy brakowało danych z notowań GUS, wartość określano na podstawie rozpoznania rynku oraz ocen eksperckich.

Tabela 1. Wartości minimum socjalnego na tle rzeczywistych wydatków gospodarstw domowych (gospodarstwo 4-osobowe)

Województwo	Minimum socjalne (2019)		Wydatki gospodarstw domowych (2018)	
	Wydatki na osobę w zł	Odchylenie od wartości dla Polski (0,0) w punktach. proc.	Wydatki na osobę w zł	Odchylenie od wartości dla Polski (0,0) w punktach. proc.
Dolnośląskie	1 006,51	4,0	1 282,80	8,1
Kujawsko-pomorskie	929,07	-4,0	1 149,82	-3,1
Lubelskie	953,50	-1,5	1 085,66	-8,5
Lubuskie	997,53	3,0	1 143,84	-3,6
Łódzkie	964,99	-0,3	1 232,33	3,8
Małopolskie	984,02	1,6	1 017,42	-14,3
Mazowieckie	978,76	1,1	1 421,42	19,8
Opolskie	980,21	1,2	1 189,77	0,2
Podkarpackie	938,52	-3,1	960,22	-19,1
Podlaskie	957,69	-1,1	1 066,10	-10,2
Pomorskie	976,85	0,9	1 288,99	8,6
Śląskie	988,62	2,1	1 288,63	8,6
Świętokrzyskie	954,67	-1,4	1 075,11	-9,4
Warmińsko-mazurskie	959,99	-0,9	981,86	-17,3
Wielkopolskie	956,25	-1,2	1 051,66	-11,4
Zachodnio-pomorskie	996,92	3,0	1 236,53	4,2
Polska	968,25	0,0	1 186,86	0,0

Wykres 1. Odchylenie wartości minimum socjalnego w 2019 r. na tle rzeczywistych wydatków gospodarstw (2018 r.), w punktach proc., Polska=0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych IPiSS i BBGD (GUS 2019). Uwaga: Dane MS dotyczą niezmiennego ilościowo koszyka minimum socjalnego, a zmiany jego wartości wynikają z różnej dynamiki poziomu cen.

Tabela 2 przedstawia różnice w województwach z uwzględnieniem głównych grup potrzeb. Chociaż ogólna wartość zróżnicowań minimum socjalnego lekko wzrosła, to dla żywności różnice między skrajnymi wartościami w województwach spadły (z 10, 4 p. proc. w 2018 r. do 9,9 p. proc w 2019 r.). Żywność w koszyku minimum socjalnego oszacowano jako najwyższe w woj. dolnośląskim (+6,6 p. proc.), najniższą wartość odnotowano natomiast w woj. świętokrzyskim (-3,3 p. proc.).

Stosunkowo wysokim stopniem zróżnicowania charakteryzują się wydatki na utrzymanie mieszkania. Szacunki wydatków na mieszkanie (w minimum socjalnym za zasób modelowy przyjmuje się lokal spółdzielczy) były najwyższe w woj. lubuskim (+7,7 p. proc.), a najniższe dla woj. kujawsko-pomorskim (-11,5 p. proc.).

W składowych kosztach mieszkaniowych, najwyższy stopień zmienności charakteryzował opłaty czynszowe (por. Tabela 3) - najwyższe kwoty z tego tytułu odnotowano w woj. podlaskim (+23,5 p. proc.), najniższe zaś w woj. kujawsko-pomorskim (-36 p. proc.). Spore różnice wystąpiły w opłatach za centralne ogrzewanie: najwyższe także w woj. podlaskim (+23%), najniższe natomiast w woj. mazowieckim (-20%).

Tabela 2. Zróżnicowanie minimum socjalnego w grupach potrzeb w 2019 r.
(odchylenie od wartości przeciętnej dla Polski, w punktach proc.)

Wyszczególnienie	MS ogółem	Żywność	Utrzymanie mieszkania i n. energii	Transport i łączność	Edukacja	Ochrona zdrowia	Odzież i obuwie	Kultura i rekreacja
Dolnośląskie	4,0	6,6	4,0	0,2	5,3	4,2	4,0	0,3
Kuj-pomorskie	-4,0	0,1	-11,5	-0,6	-1,5	-0,6	-0,8	-10,2
Lubelskie	-1,5	-2,1	-5,1	1,3	-0,6	-5,6	8,3	-0,9
Lubuskie	3,0	1,7	7,7	0,8	2,6	7,1	3,5	-2,2
Łódzkie	-0,3	-1,0	0,8	1,4	-4,9	-3,8	-3,5	0,5
Małopolskie	1,6	-0,2	4,0	1,3	-3,3	3,3	1,2	7,0
Mazowieckie	1,1	1,6	-3,0	-0,1	5,5	1,6	2,5	7,9
Opolskie	1,2	1,2	2,8	0,2	5,2	-0,5	-0,7	-4,1
Podkarpackie	-3,1	-2,5	-5,2	-1,7	-2,9	-3,0	3,3	-7,5
Podlaskie	-1,1	-3,2	3,5	-1,1	-3,9	-9,2	-5,6	0,7
Pomorskie	0,9	3,7	-2,5	0,5	-2,1	1,7	1,0	2,0
Śląskie	2,1	0,2	7,5	-0,2	3,5	-0,9	-1,7	0,6
Świętokrzyskie	-1,4	-3,3	-0,4	-0,5	-2,1	-2,5	4,3	0,5
Warm-mazurskie	-0,9	2,1	-6,2	-2,8	-1,3	0,7	3,5	3,4
Wielkopolskie	-1,2	0,9	-1,8	0,8	-3,3	3,7	-5,7	-6,4
Zach-pomorskie	3,0	3,2	6,9	-0,3	3,0	3,4	-5,2	2,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych IPiSS i BBGD (GUS 2019). Uwagi jak w Tabeli i Wykresie 1.

Tabela 3. Zróżnicowanie opłat mieszkaniowych w minimum socjalnym w 2019 r.
(odchylenie od wartości przeciętnej dla Polski, w punktach proc.)

Wyszczególnienie	1. Czynnosc	2. Woda i usługi mieszkaniowe	3. Energia elektryczna	4. Gaz z sieci	5. Centralne ogrzewanie	6. Ciepła woda	7. Naprawy	Razem opłaty
Dolnośląskie	-3,2	16,0	-1,6	1,8	6,2	-3,7	19,7	4,0
Kuj-pomorskie	-36,1	-9,3	-2,0	22,8	-16,5	-1,2	8,1	-11,5
Lubelskie	-7,0	-10,5	0,3	-4,8	-17,5	8,8	-23,3	-5,1
Lubuskie	0,9	15,9	-2,3	14,9	19,6	0,0	6,3	7,7
Łódzkie	0,5	-4,9	4,7	-1,7	17,0	-4,5	2,6	0,8
Małopolskie	4,5	2,5	-6,1	-4,0	-6,2	14,4	0,3	4,0
Mazowieckie	7,1	-5,5	0,5	-4,8	-19,6	2,7	-8,8	-3,0
Opolskie	11,7	5,3	-2,5	0,8	-10,3	2,3	18,3	2,8
Podkarpackie	-1,0	-7,4	0,2	-4,8	-13,1	-2,4	-7,4	-5,2
Podlaskie	23,5	-16,0	3,7	-4,8	22,7	-5,2	22,5	3,5
Pomorskie	1,2	-10,2	4,7	-2,4	1,0	-1,8	-4,7	-2,5
Śląskie	10,6	21,8	-2,4	0,8	5,2	-1,2	-7,2	7,5
Świętokrzyskie	-7,2	-4,2	-1,0	-4,8	-1,3	8,3	-2,5	-0,4
Warm-mazurskie	6,2	-12,9	6,5	-3,2	-12,4	-7,4	-7,0	-6,2
Wielkopolskie	-25,2	4,2	-1,8	-0,3	19,8	-5,0	-4,0	-1,8
Zach-pomorskie	9,8	5,9	1,0	-0,1	13,9	4,0	1,2	6,9

Źródło: Opracowanie własne. Uwagi jak w Tabeli i Wykresie 1.

Poza mieszkalnictwem, stosunkowo dużym stopniem rozpiętości cechowały się wydatki na ochronę zdrowia oraz na rekreację i kulturę. Wydatki na zdrowie były najwyższe w woj. lubuskim (+7,1 p. proc. w stosunku do średniej ogólnopolskiej), najniższe natomiast w woj. podlaskim (-9,2 p. proc.).

Wydatki na kulturę i rekreację w standardzie minimum socjalnego były najwyższe w woj. mazowieckim (+8 p. proc.), a najniższe w kujawsko-pomorskim (-10,2 p. proc.). Koszty odzieży i obuwia przewidziane w minimum były najwyższe w woj. lubelskim (+8,3 p. proc.), zaś w woj. wielkopolskim były one minimalne (-8,7 p. proc.).

2. Wartości minimum socjalnego w przekroju klas miast

W 2019 r. ponownie zmalał stopień zróżnicowań minimum socjalnego w klasach miast (por. Tabela 4 i Wykres 2). Szacowane wartości tej kategorii dla największych aglomeracji były wyższe od średnich w kraju zaledwie o 2,8 procent. Najniższe minimum socjalne wystąpiło dla miast od 50 do 100 tys. mieszkańców – było ono niższe od średniej dla kraju o 1,4 p. proc.

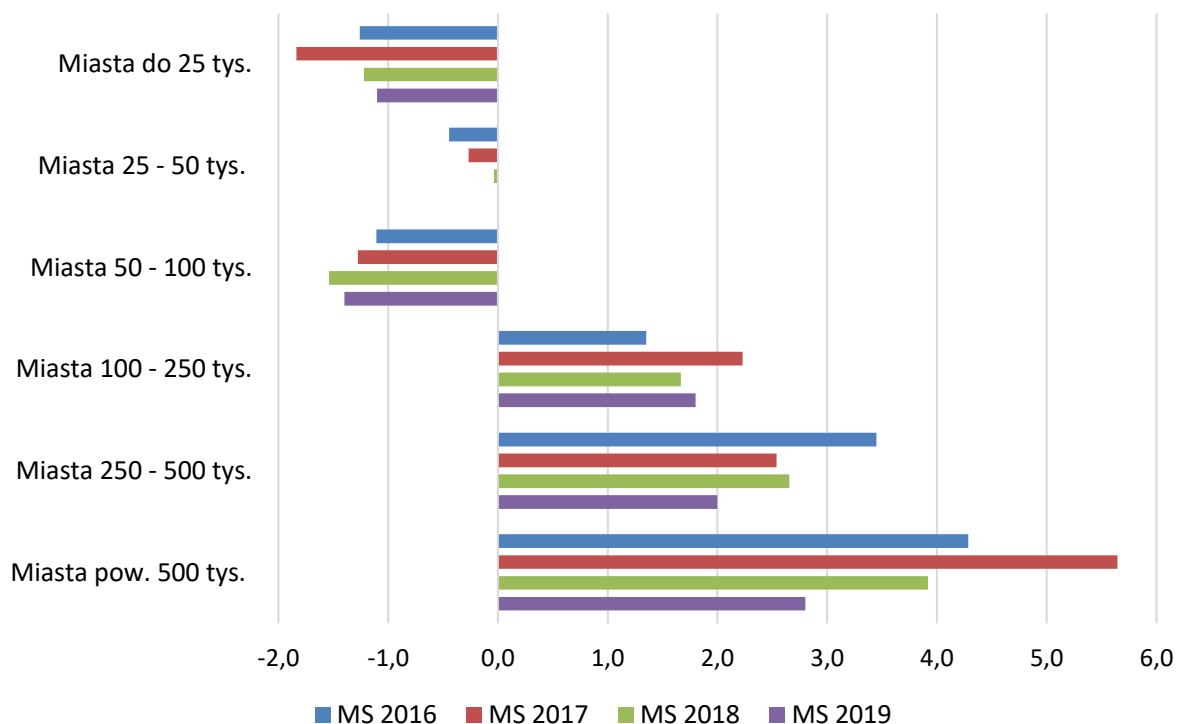
Wartości koszyka żywnościowego rosły proporcjonalnie do liczby mieszkańców. Żywność po najbardziej przystępnych cenach oszacowano w najmniejszych miejscowościach (-2,4 p. proc. w stosunku do średniej ogólnopolskiej), a najdrożej - w miastach pow. 500 tys. mieszkańców (+5,4 p. proc.).

Tabela 4. Zróżnicowanie minimum socjalnego w miastach w 2019 r. według głównych grup wydatków (odchylenie od średniej, Polska=0)

Miasta o liczbie mieszkańców	MS ogółem	Żywność	Utrzymanie mieszkania i n. energii	Odzież i obuwie	Edukacja	Zdrowie	Transport i łączność	Kultura i rekreacja	Higiena
Do 25 tys.	-1,1	-2,4	2,4	-4,8	-2,1	-2,4	-0,9	-2,4	-1,9
25 - 50 tys.	0,0	0,7	-0,2	0,3	0,2	-1,1	0,1	-2,0	-1,1
50 – 100 tys.	-1,4	-1,6	-4,5	1,8	2,5	0,2	-0,2	-0,3	0,5
100 - 250 tys.	1,8	1,1	3,2	3,2	1,6	3,1	0,2	1,6	-0,1
250 - 500 tys.	2,0	3,7	-1,0	10,6	1,5	1,2	1,6	-1,5	4,5
Pow. 500 tys.	2,8	5,4	-7,5	2,0	6,9	8,9	2,3	15,0	10,5

Źródło: Opracowanie własne. Uwagi jak w Tabeli i Wykresie 1.

Wykres 2. Zróżnicowanie minimum socjalnego w klasach miast w latach 2016-2019 (odchylenia od średniej dla Polski w p. proc.)

Źródło: Opracowanie własne. Uwagi jak w Tabeli i Wykresie 1.

W koszykowych wydatkach mieszkaniowych (Tabela 5) silnym zróżnicowaniem cechowały się opłaty za ciepłą wodę. Tak jak rok wcześniej, rozkład ma nietypowy charakter: to w największych miastach koszt ten jest o jedną piątą niższy od średniej ogólnopolskiej, podczas gdy w miastach najmniejszych jest on wyższy o 13 p. proc. Można przypuszczać, że administratorzy zasobów w dużych miastach podnieśli efektywność systemu c. w. poprzez inwestycje, ponadto może tam występować efekt skali. W opłatach za wodę i usługi komunalne odzwierciedlona jest polityka lokalna. Charakter różnic tych kosztów uznać można również za nietypowy: koszty te są najwyższe (+8 p. proc.) w miastach od 100 do 250 tys. mieszkańców, a najmniejsze w miasteczkach do 25 tys. mieszkańców. Czynsze za mieszkania spółdzielcze były z kolei najwyższe w miastach od 250 do 500 tys. mieszkańców (+17 p. proc. w stosunku

do średniej ogólnopolskiej), najniższe natomiast w miastach od 100 do 250 tys. mieszkańców (-8 p. proc.). W sumie najdroższa wycena łącznych kosztów utrzymania mieszkań wystąpiła w miastach od 100 do 250 tys. mieszkańców (+3,2 p. proc. w stosunku do średniej ogólnopolskiej), a najniższa (paradoksalnie) w miastach największych (-7,5 p. proc.).

Tabela 5. Zróżnicowanie opłat mieszkaniowych w minimum socjalnym w przekroju województw w 2019 r. (odchylenie od średniej, w p. proc., Polska = 0)

Miasta o liczbie mieszkańców	1. Czynnosc	2. Woda i usługi mieszkaniowe	3. Energia elektryczna	4. Gaz z sieci	5. Centralne ogrzewanie	6. Ciepła woda	7. Naprawy	Razem utrzymanie mieszkania i n. energii -
Do 25 tys.	-9,1	-2,1	0,1	0,1	4,1	13,5	-0,2	2,4
25 - 50 tys.	4,3	-0,7	0,4	3,4	-4,9	-0,6	5,6	-0,2
50 - 100 tys.	-7,7	-1,7	-0,1	-2,9	-1,3	-8,1	-3,7	-4,5
100 - 250 tys.	9,7	8,2	0,8	-1,4	1,5	-3,8	6,8	3,2
250 - 500 tys.	17,2	5,0	-1,0	-2,0	4,4	-20,2	-6,0	-1,0
Pow. 500 tys.	9,0	-1,0	-2,7	-3,4	-11,3	-21,7	-16,8	-7,5

Źródło: Opracowanie własne. Uwagi jak w Tabeli i Wykresie 1.

Z pozostałych grup potrzeb, w małych miasteczkach koszty były zawsze niższe od wartości średniej dla kraju (najniższe dla odzieży i obuwia o 4,8 p. proc.). W największych aglomeracjach koszty były wyższe od średniej w zakresie kultury i rekreacji (15 p. proc.), higieny osobistej (10,5 p. proc.) oraz ochrony zdrowia (+9 p. proc.).

W Aneksie przedstawiono wysokości minimum socjalnego dla pozostałych typów gospodarstw domowych.

Literatura:

- Deniszczuk L., Kurowski P., Styrc M. (2007), *Progi minimalnej konsumpcji gospodarstw domowych wyznaczone metodą potrzeb podstawowych. Rodzaje, oszacowania i zastosowania polityce społecznej*, IPiSS, Warszawa.
- Golinowska S. (2018), *O polskiej biedzie w latach 1990-2015, Definicje, miary, wyniki*, WN Scholar, Warszawa.
- Golinowska S. (1997), *Polska bieda II. Kryteria – Ocena – Przeciwdziałanie*, IPiSS, Warszawa.
- GUS (2019), *Badanie budżetów gospodarstw domowych w 2018 r.*, Warszawa.
- Kurowski P. (2019), *Rola progów minimalnej konsumpcji w polityce społecznej w Polsce*, Polityka Społeczna nr 4/2019, s. 43-48.
- Kurowski P. (2018), *Zróżnicowanie minimum socjalnego oraz minimum egzystencji w układzie przestrzennym w 2017 r.*, Polityka Społeczna nr 8/2018.

Opracował: dr Piotr Kurowski

Aneks. Minimum socjalne: dane regionalne (średniorocznie w 2019 r.).

Tabela A. Wartość minimum socjalnego w 2019 r. w przekroju wojewódzkim (w zł)

Gospodarstwa	Pracownicze						Emeryckie	
	1- osobowe	2- osobowe	3- osobowe	3- osobowe	4- osobowe	5- osobowe	1- osobowe	2- osobowe
Województwo	M lub K	M+K	M+K+DM	M+K+DS	M+K+DM +DS.	M+K+DM +2xDS	M lub K	M+K
Dolnośląskie	1 257,29	2 089,39	3 117,90	3 311,72	4 026,04	4 934,47	1 237,26	2 070,13
Kujawsko-pomorskie	1 149,01	1 910,19	2 887,37	3 073,83	3 716,26	4 546,29	1 135,33	1 906,92
Lubelskie	1 188,15	1 971,76	2 962,01	3 154,04	3 814,00	4 668,10	1 152,47	1 928,35
Lubuskie	1 246,11	2 052,68	3 093,22	3 290,17	3 990,10	4 887,45	1 242,20	2 066,73
Łódzkie	1 219,28	1 996,44	3 003,96	3 196,92	3 859,98	4 713,54	1 193,30	1 971,83
Małopolskie	1 235,26	2 050,72	3 056,49	3 247,42	3 936,10	4 814,81	1 201,31	2 008,72
Mazowieckie	1 218,48	2 022,10	3 025,31	3 234,58	3 915,03	4 805,96	1 198,96	2 007,95
Opolskie	1 230,22	2 040,46	3 033,15	3 259,91	3 920,83	4 820,61	1 198,48	1 997,75
Podkarpackie	1 167,72	1 936,91	2 913,90	3 097,02	3 754,10	4 591,99	1 149,06	1 913,58
Podlaskie	1 214,73	1 974,03	2 982,65	3 163,63	3 830,77	4 676,82	1 207,78	1 980,84
Pomorskie	1 230,64	2 034,31	3 032,74	3 243,55	3 907,40	4 787,13	1 209,35	2 017,21
Śląskie	1 246,12	2 059,12	3 059,09	3 267,91	3 954,48	4 851,13	1 219,00	2 029,51
Świętokrzyskie	1 192,04	1 972,98	2 963,26	3 159,80	3 818,69	4 674,64	1 187,94	1 984,67
Warmińsko-mazurskie	1 197,91	1 973,99	2 986,62	3 156,90	3 839,95	4 692,11	1 173,91	1 951,55
Wielkopolskie	1 196,28	1 981,35	2 971,03	3 163,84	3 825,01	4 680,65	1 183,17	1 977,02
Zachodnio-pomorskie	1 264,55	2 087,85	3 098,71	3 293,53	3 987,69	4 879,44	1 226,10	2 036,31
Polska	1 212,59	2 003,72	3 005,88	3 199,09	3 872,99	4 741,20	1 191,40	1 985,23

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych cenowych GUS. Uwagi jak w Tabeli i Wykresie 1.

Tabela B. Wartość minimum socjalnego w 2019 r. w klasach miast (w zł)

Gospodarstwa	Pracownicze						Emeryckie	
	1- osobowe	2- osobowe	3- osobowe	3- osobowe	4- osobowe	5- osobowe	1- osobowe	2- osobowe
Miasta o liczbie mieszkańców	M lub K	M+K	M+K+DM	M+K+DS	M+K+DM +DS.	M+K+DM +2xDS	M lub K	M+K
Do 25 tys.	1 188,24	1 963,04	2 976,02	3 162,29	3 830,60	4 685,67	1 171,40	1 951,51
25 - 50 tys.	1 212,48	2 004,43	3 006,80	3 198,97	3 871,87	4 738,57	1 188,95	1 980,30
50 – 100 tys.	1 194,16	1 973,29	2 957,78	3 160,27	3 819,93	4 682,92	1 169,18	1 947,58
100 - 250 tys.	1 236,20	2 039,25	3 053,66	3 251,27	3 941,88	4 830,25	1 216,27	2 023,57
250 - 500 tys.	1 253,08	2 065,57	3 069,48	3 267,63	3 951,25	4 835,12	1 230,07	2 044,44
Pow. 500 tys.	1 250,24	2 071,25	3 079,19	3 293,83	3 980,14	4 884,40	1 229,63	2 061,40
Polska	1 212,59	2 003,72	3 005,88	3 199,09	3 872,99	4 741,20	1 191,40	1 985,23

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych cenowych GUS. Uwagi jak w Tabeli i Wykresie 1.